

Kultura u nastavi hrvatskoga kao stranog jezika

UDK: 811.163.42'243:930.85(497.5)

Izvorni znanstveni rad/Refereed Research Paper

Dinka Pasini, Filozofski fakultet u Zagrebu

Sažetak

Hrvatski jezik, iako tzv. mali jezik, sadrži velik kulturni potencijal. Kulturni potencijal znači mogućnost da se hrvatski jezik, unatoč svojoj 'malenkosti', otvori prema drugim kulturama pa posredno i prema većim jezicima.

Drugim riječima, jezik kao zatvoren i statičan sustav gramatičkih struktura svojom kulturnom baštinom postaje otvoren i dinamičan sustav okrenut svijetu i njegovu tržištu znanja.

Kultura sadrži i prenosi kulturne vrednote jezika, u našem slučaju hrvatskoga, i tvori njegov kulturni identitet. Spoznaja je to koja je uvelike inspirirala poučavanje stranih jezika pa tako i ovaj članak o nastavi hrvatskoga kao drugog i stranog.

U današnje vrijeme, kada se mnogi filološki studiji pretvaraju u kulturološke studije, nastava kulture dobiva posebno značenje i zaslužuje veću pozornost. Poučavajući i učeći hrvatski jezik, lektori predstavljaju, a korisnici programa hrvatskoga jezika u svijetu usvajaju hrvatske kulturne obrasce i stvaraju sliku o Hrvatskoj i Hrvatima. Dobro poznavanje kulture osnovni je preduvjet za prevladavanje kulturnih stereotipa te ispunjavanje jednog od temeljnih nastavnih ciljeva u suvremenoj metodici poučavanja stranih jezika – interkulturalnosti.

Zato su pomno i sustavno osmišljeni programi kulture u nastavi hrvatskoga jezika u inozemstvu i nastavnici koji posjeduju kulturološke kompetencije u hrvatskome jeziku vrlo važni jer ujedno pridonose promociji Hrvatske u svijetu i jamče budućnost hrvatskoga jezika.

Ključne riječi: *nastava hrvatskoga kao drugog i stranog jezika, kultura u nastavi hrvatskog kao stranog, lektorati hrvatskoga jezika i kulture u inozemstvu, kulturni stereotipi, interkulturalnost, kulturološke kompetencije, promocija hrvatskoga kulturnog identiteta u svijetu.*

Uvod

Hrvatski je jezik, uvjetno rečeno, mali jezik (Hagège, 2005), ali jezik koji u sebi sadrži velik kulturni potencijal. Jezik bi naime bez kulture bio samo prazna zbirka gramatičkih struktura - zatvoren i statičan sustav. Životnost mu udahnuje tek kultura. Prema

riječima Ive Žanića, dinamika jezika jest dinamika ljudskih identiteta, od regionalnih preko nacionalnih do globalizacijskih, i dinamika ljudskih odnosa, od ekonomskih preko političkih do psiholoških (Žanić, 2007).

Kultura sadrži kulturne vrednote jednoga jezika i tvori njegov kulturni identitet (Oraić Tolić, 2006). Nezamislivo je dakle učiti hrvatski jezik a da pritom ne usvajamo kulturu jer je ona oblik jezika koji jeziku daje identitet, život i dinamiku. Ili, drugim riječima, jezik bez kulture je bezličan, beživotan i statičan, a kultura je zapravo, metaforički rečeno, jezik u ljudskome liku (Legac, 2005).

Jezik i kultura žive zajedno i nerazdvojni su jer se međusobno dopunjuju: jezik je ključ koji otvara kulturu, a jezik se pak ne može potpuno razumjeti bez razumijevanja kulture. Spoznaja je to koja je uvelike inspirirala poučavanje stranih jezika (Kalogjera, 1991).

U današnje vrijeme stoga poučavati/učiti hrvatski jezik kao strani ne znači samo usvajanje jezičnih struktura nego i kulturoloških struktura i kodova. To je u skladu sa suvremenim obrazovnim trendovima u svijetu gdje već čak i mnogi filološki studiji prerastaju u kulturološke (Pasini, 2008) pa se time ujedno mijenja i nastavna praksa poučavanja jezika. Spomenutu praksu prati i suvremena teorija nastave stranih jezika koja poučavanje jezika izjednačava s poučavanjem kulture (Kramsch, 1993). Za hrvatski jezik vrijedi, po istome modelu, da je poučavanje hrvatskoga jezika kao stranog ujedno poučavanje kulture od samog početka njegova učenja. To znači da se hrvatska kultura kao druga/strana kultura posredstvom jezika kod neizvornih govornika (baš kao i jezik) usvaja od najmlađe dobi pa sve dok traje proces učenja stranog jezika, što može značiti i tijekom cjeloživotnoga obrazovanja. Naime, dok je za izvornoga govornika kulturološka kompetencija urođena, dolazi «sama po sebi» i usvaja se spontano tijekom života, za stranca se ta kultura otkriva, uči, a znanje nizom godina izgrađuje i pohranjuje (Vrhovac, 1991).

Pritom se pod pojmom *kultura* (Katunarić, 1996) podrazumijeva kultura u smislu civilizacije (materijalnih ostvarenja) i njezinih duhovnih postignuća poput književnosti, glazbene i likovne umjetnosti i sl., ali i sociokulturni kontekst (načini ponašanja, komunikacijski uzorci, vještine...) jezične zajednice. Prema tome, kao jedan od složenijih pojmova s brojnim definicijama (Kalogjera, 1991), kultura obuhvaća tri značenja: *antropološko* (koje se tiče načina života), *civilizacijsko* (usmjereno na fizički i umni rad i na stvaralaštvo kao njegov proizvod) i *bihevioralno* (koje obuhvaća obrasce ponašanja) (Bugarski, 2005).

Kultura u sva tri svoja značenja kao dio nastave hrvatskoga jezika kao stranog, zapravo, ono je što oplemenjuje i dopunjuje filološku analizu teksta i nastavu gramatike te sintetizira fragmentarne jezične jedinice stavljajući jezik u širi sociolingvistički kontekst. Uz pomoć sociokulturnih činjenica hrvatskoga jezika, korisnici stječu kulturološke kompetencije koje im omogućuju uvid u hrvatsku kulturnu baštinu, ali im otvaraju i širu perspektivu za razumijevanje kultura općenito.

Iako na pitanje, kako poučavati kulturu u nastavi jezika, i nije baš sasvim jednostavno odgovoriti jer se i teoretičari kulture i metodičari slažu oko nepostojanja konsenzusa o

tome kako ekonomično i intenzivno prezentirati kulturu u poučavanju stranog jezika i unatoč činjenici da je teško uspostaviti neke općeprihvatljive jedinice sustava kulture kao što su uspostavljene u sustavu jezika, nastava stranih jezika implicitno obuhvaća i kulturu jer osim vokabulara i izbor pojedinih gramatičkih struktura može biti kulturno uvjetovan (Kalogjera, 1991).

Dakle i u nastavi hrvatskoga kao stranog jezika treba biti svjestan da je poučavanje hrvatskoga kao stranog složen proces odnosa jezika i kulture u kojemu se statične jezične strukture smjenjuju s dinamičnim kulturološkim jedinicama čineći na taj način sociokulturnu cjelinu hrvatskoga jezika što sve zajedno pridonosi stvaranju kulturnog identiteta.

Interkulturalnost¹ kao koncept u nastavi

Temeljeći se na pretpostavci o nerazdvojujivosti jezičnih i kulturoloških sadržaja u nastavi jezika, suvremeni europski obrazovni sustav (Puzić, 2007), ugrađujući spoznaje kulturne antropologije u metodiku i glotodidaktiku stranih jezika, kao jednu od svojih prioritarnih zadaća ističe poticanje i razvijanje interkulturalnih kompetencija u procesu učenja i poučavanja koje bi trebale biti nezaobilazan dio programa nastave stranih jezika na svim razinama obrazovanja. Riječ je o konceptu koji se nalazi u središtu pozornosti filozofa, sociologa i kulturologa, ali i didaktičara i metodičara suvremene nastave stranog jezika. Interkulturalni je koncept *conditio sine qua non* suvremene nastave stranih jezika (Filipan-Žigić, 2005) jer odgovara potrebama novoga vremena globalizacije i informatičke revolucije u kojemu se intenziviraju kontakti u području društvenog i gospodarskog života, pa tako i u području obrazovanja uvođenjem mobilnosti unutar studentske populacije te otvaranjem obrazovnih sustava heterogenim skupinama korisnika.

Interkulturalna komunikacijska kompetencija je sposobnost uspješnog komuniciranja među pripadnicima različitih kultura koja osim lingvističke i sociolingvističke kompetencije zahtijeva i određena opća znanja o poznavanju svijeta (*savoir*), praktične vještine i umijeća (*savoir-faire*) i stavove (ili tzv. *egzistencijalne kompetencije*) (*savoir-être*) (CEF², 2005).

Na temelju stečenih znanja o kulturi (*savoir*), korisnici uz pomoć interkulturalnih vještina u nastavi stječu interkulturalne kompetencije. Baveći se pojmom interkulturalne kompetencije, neki autori ističu važnost općeg znanja o kulturi, drugi kulturnu osjetljivost kao temeljni preduvjet za ostvarenje interkulturalnosti, a neki pak težište stavljaju na interkulturalne vještine (Fantini, 2001).

Prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike, interkulturalne vještine (*savoir-faire*) obuhvaćaju: sposobnost uspostavljanja odnosa između vlastite

¹ *Interkulturalnost* se često brka s pojmom multikulturalnosti. Multikulturalnost je tolerancija među različitim kulturama, a interkulturalnost je tolerancija, ali i međusobno razumijevanje različitih kultura (op. autora).

² CEF je kratica za *Common European Referent Framework for Languages* koji je nastao kao plod desetogodišnjeg istraživanja lingvisti i pedagoga iz 41 zemlje članice Vijeća Europe na području primijenjene lingvistike. Okvir pruža model za opisivanje i rangiranje uporabe jezika te potrebnih vještina i znanja.

i strane kulture, kulturnu osjetljivost te sposobnost identificiranja i korištenja različitih strategija za uspostavu kontakta s osobama druge kulture (Bilić-Štefan, 2008), sposobnost ispunjavanja uloge kulturnog posrednika između vlastite i strane kulture te sposobnost uspješnog razrješavanja interkulturalnih nesuglasica i konfliktnih situacija kao i prevladavanja stereotipnih odnosa (CEF, 2005).

Nastavni bi proces uz pomoć različitih aktivnosti kod korisnika u konačnici trebao stvoriti interkulturalne stavove (*savoir-être*), čineći ih interkulturalnim govornicima stranoga jezika. Interkulturalni govornik ima izgrađene stavove, rese ga zainteresiranost, radoznalost, otvorenost prema drugim kulturama, spremnost na relativiziranje vlastitih pogleda i sustava vrijednosti, prihvaćanje drugih kultura i svoje vlastite rješavajući bez predrasuda moguće konflikte i odbacujući stereotipe (Bilić-Štefan, 2006).

Dakle, jedan od važnih preduvjeta za postizanje interkulturalnih kompetencija u nastavi jest prevladati stereotipe. Općenito se stavovi prema ljudima koje percipiramo kao drugačije, u odnosu na njihova uvjerenja i ponašanja koja pokazuju i kulturne značajke, a koja se implicitno pokazuju kroz interakciju s drugim socijalnim skupinama, često karakteriziraju kao predrasude ili stereotipi (Šenjug, 2008). Naime, stječući određena sociokulturna znanja o društvu i kulturi, pod kojima se podrazumijevaju jezik, ponašanje, običaji, vrijednosti, stavovi i znanja koja se odnose na specifičnu zajednicu, korisnici često u nastavi kulturološke sadržaje shvaćaju pojednostavljeno pod utjecajem tzv. kulturnih stereotipa. *Kulturni stereotip* je pojednostavljena ili standardizirana slika s posebnim značenjem koja je zajednička članovima neke grupe, a koja prikazuje pripadnike neke druge zemlje/regije/rase/roda/zanimanja i sl. na pojednostavljen nediferenciran način. U kulturologiji, prema definiciji Dubravke Oraić Tolić, kulturni stereotipi ne izražavaju bit svojih predmeta, oni nisu ni istiniti ni lažni, to su društveni konstrukti, krajnje okamenjene točke u tvorbi identiteta, predodžbe i slike o vlastitome (autostereotipi) ili tuđem (heterostereotipi) (Oraić Tolić, 2006). Upravo postojanje kulturnih stereotipa u nastavi znatno otežava postizanje interkulturalnih kompetencija pa im, osobito u nastavi stranih jezika, treba posvetiti posebnu pozornost.

Kulturološke kompetencije u nastavi hrvatskog kao stranog jezika

Ulazak hrvatskog visokoobrazovnog sustava u europski *Bolonjski proces*³ studiranja, obvezuje na prihvaćanje suvremenih standarda i u nastavi poučavanja hrvatskoga kao stranog jezika. Taj zahtjev potiče na brojna pitanja, kao što su, primjerice: *Kako u sklopu nastave jezika poučavati kulturu na inozemnim sveučilištima? Kako predstavljati hrvatsku kulturu u svijetu? Postoje li kulturni stereotipi i otežavaju li oni ili olakšavaju nastavu kulture u sklopu poučavanja hrvatskoga jezika?*

Da bi se odgovorilo barem na neka od postavljenih pitanja, koristit će se nastavna iskustva u poučavanju kulture u sklopu hrvatskoga kao drugog i stranog jezika u sklopu sveučilišnog programa pod nazivom *Croaticum*⁴ čiji su korisnici, među ostalim, i strani studenti koji studiraju na nekima od visokoškolskih ustanova u inozemstvu.

³ *Bolonjski proces* u hrvatskom obrazovanju opisan je na službenim stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske (vidi <http://public.mzos.hr>).

⁴ *Croaticum* je sveučilišni program u sklopu programa Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu namijenjen, među ostalim, stranim studentima kroatistike i slavistike s inozemnih sveučilišta.

U tom se programu pridaje velika pozornost kulturološkim sadržajima. Iako sustavne metodike poučavanja kulture u sklopu hrvatskoga jezika za neizvorne govornike još nema, kultura je dio nastavnoga plana na svim razinama učenja i poučavanja. Kako je jezično znanje podijeljeno na tri osnovne razine, tako se i nastava kulture poučava na svim trima razinama. Na najnižoj razini riječ je o crticama iz hrvatske kulture, na drugoj se radi o pojedinim poglavljima iz kulture, a na najvišoj razini korisnici imaju u ponudi kulturološke kolegije u sklopu tzv. kulturološkoga bloka. Kulturološki blok obuhvaća predavanja iz zemljopisa, povijesti, etnologije, filma, kazališta, povijesti umjetnosti, književnosti i sl.

Međutim, nastavno iskustvo poučavanja hrvatskoga jezika na Croaticumu na Filozofskom fakultetu u Zagrebu pokazuje da korisnici toga programa, koji dolaze i uključuju se u nastavu kao stipendisti Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, gosti studenti Sveučilišta u Zagrebu i studenti drugih međusveučilišnih razmjena (*Ceepus*, *Tempus*, *DaaD* i sl.), raspoložu vrlo neujednačenom razinom poznavanja hrvatske kulture koju su stekli na visokoškolskim ustanovama u inozemstvu. Pritom neujednačenost kulturoloških kompetencija ne ovisi samo o različitim jezičnim kompetencijama korisnika, nego je ona prisutna i kada je riječ o podjednakim jezičnim kompetencijama. Nedostatna razvijenost kulturoloških kompetencija (kojih su jedan dio i interkulturalne kompetencije) zahvaća i najviši stupanj jezične kompetencije, pa i u slučaju studenata kroatistike, odnosno slavistike na visokoškolskim ustanovama u inozemstvu. Drugim riječima, ne vrijedi pretpostavka da, s obzirom na to da je učenje jezika učenje kulture, s porastom razine jezične kompetencije raste i interkulturalna kompetencija, a time ujedno opada i razina kulturnih stereotipa. Naprotiv, višegodišnje nastavno iskustvo sa studentima kroatistike i ostalim korisnicima koji su po jezičnome znanju, prema CEF-u na najvišem stupnju (C1), pokazuje da u nastavnoj praksi nije tako. Naime studenti i ostali korisnici sveučilišnog programa *Croaticum*, koji prvi put dolaze u Hrvatsku, i na najvišoj razini jezične kompetencije često imaju nedostatno znanje o hrvatskoj kulturi koje je počesto dodatno zamućeno postojanjem kulturnih stereotipa. Razloga za takovu situaciju u praksi je mnogo, a neki od njih su:

- problem definiranja i nepostojanje jednoznačne definicije kulture
- pomicanje granica između tzv. elitne i tzv. popularne kulture
- složenost hrvatskog kulturnog identiteta
- nedovoljna osposobljenost lektora za nastavu kulture u inozemstvu
- nepostojanje sustavne metodike poučavanja hrvatske kulture u sklopu nastave hrvatskoga kao drugog i stranog jezika
- raznolikost programa i različitost funkcioniranja visokoškolskih ustanova u inozemstvu (lektorati, katedre, centri, tečajevi...)
- poučavanje hrvatskoga jezika unutar širih filoloških programa slavistike, tzv. BHS-a⁵
- nedostatan broj leksikona i priručnika o hrvatskoj kulturi
- nedovoljna promocija hrvatske kulture u inozemstvu.

⁵ BHS je kratica za bošnjačko-hrvatsko-srpski jezik koji se koristi kao službeni jezik na Haškom sudu (Derk, 2009). Ušao je i u program nekih sveučilišta, primjerice u Grazu (vidi Grčević, 2009).

Hrvatski se jezik na visokoškolskim ustanovama u inozemstvu poučava i uči unutar različitih nastavnih programa i organizacijskih struktura u sklopu 38 lektorata i 2 centra pod ingerencijom MZOŠ-a i 60-ak koji nisu pod izravnom nadležnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Anketa provedena među nastavnicima koji rade na lektoratima pod ingerencijom MZOŠ-a na visokoškolskim ustanovama u inozemstvu, vezana uz kulturološke sadržaje u nastavi hrvatskog kao stranog jezika, pokazala je da među korisnicima svučilišnih programa, studentima, postoji velika potražnja za nastavom kulture što se očituje u sve većem broju dodatnih kulturoloških kolegija (Pasini, 2008). S obzirom na to ističe se potreba za sustavno izrađenim programima, nastavnim planovima i silabusima hrvatske kulture u sklopu poučavanja hrvatskoga jezika te potreba za stručnim usavršavanjem nastavnika (lektora) na radionicama, seminarima i savjetovanjima s naglaskom na kulturološkim sadržajima, metodici poučavanja kulture i razvijanju kulturoloških i interkulturalnih kompetencija u nastavi hrvatskoga kao stranog jezika.

Anketiranjem pak studenata s inozemnih sveučilišta na temu kulture u nastavi u sklopu kojeg im je postavljeno i pitanje, što bi htjeli promijeniti u nastavi, došlo se do rezultata da strani studenti predlažu bolju promociju hrvatske kulture i jezika otvaranjem hrvatskih kulturnih instituta u inozemstvu, stipendiranjem studentskih boravka u Hrvatskoj, što češćim gostovanjima profesora kroatistike u inozemstvu i sl.

I anketa provedena među nastavnicima i anketa provedena među njihovim studentima na sveučilištima u inozemstvu⁶ poklapa se u tome što i jedni i drugi potvrđuju potrebu za većim brojem kulturoloških sadržaja, pomno izabranih i sustavnije osmišljenih u sklopu šire strategije koja bi omogućila različitim aktivnostima, od diplomatskih do nastavnih, bolju promociju hrvatske kulture u inozemstvu, pa tako i na inozemnim sveučilištima na kojima se hrvatski jezik i kultura poučavaju/uče u sklopu njihova nastavnoga programa.

Sve je to ujedno put ka ostvarenju nastavnoga cilja u suvremenoj nastavi stranih jezika – razvijanju kulturoloških, odnosno interkulturalnih kompetencija.

Međutim, trenutačno još uvijek nedovoljno razvijena kulturološka kompetencija u nastavi hrvatskog u inozemstvu često je prepreka za razumijevanje hrvatske kulture, pogotovo u njezinu kontinuitetu, što sve u konačnici u nastavi hrvatskoga kao stranog onemogućuje postizanje interkulturalnosti kao jednog od prioritarnih obrazovnih ciljeva u današnjoj Europi. Manjkavosti u poznavanju hrvatske kulture plodno su tlo za podržavanje različitih stereotipa nastalih ne samo prirodnom psihološkom sklonošću ljudi da uopćavanjem pojava koje ih okružuju brže i lakše percipiraju pojavnosti koje su im nepoznate, nego i ideološki determiniranim stereotipima proizvedenim u politici, medijima, pojedinim interesnim skupinama itd.

Da je svladavanje kulturnih stereotipa jedan od najvećih izazova u nastavi stranih jezika, pa tako i hrvatskoga, pokazat će empirijsko istraživanje provedeno među studentima na sveučilištima u Poljskoj.

⁶ Ankete su na lektoratima hrvatskoga jezika u inozemstvu provedene nekoliko mjeseci prije *Okrugloga stola o hrvatskom jeziku u svijetu* u Supetru na otoku Braču koji se održavao od 16. do 20. travnja 2008.

Empirijsko istraživanje o kulturnim stereotipima

Pod pretpostavkom da na visokoškolskim ustanovama strani studenti učeći hrvatski jezik i kulturu kroz nastavu, ali, naravno, i pod utjecajem medija, diplomacije i međunarodnih odnosa stvaraju sliku o Hrvatskoj i Hrvatima, napravili smo anketu o kulturnim stereotipima među stranim studentima⁷. Sastavili smo je po uputama suradnika Instituta Ivo Pilar u Zagrebu i proveli smo je na svim lektoratima koji su pod ingerencijom MZOŠ-a. U ovom će se članku objaviti rezultati ankete provedene, u razdoblju od prosinca 2007. do ožujka 2008., među studentima i studenticama u Poljskoj, njih 103, u dobi od 19 do 26 godina. Uzorak je zanimljiv jer se hrvatski u Poljskoj studira u sklopu kroatistike, studenti imaju velik broj nastavnih sati jezičnih vježba i posebno pohađaju dodatna kulturološka predavanja. Riječ je o studentima koji, kada dođu u Zagreb i uključe se u program na FF-u *Croaticum*, najčešće po jezičnome znanju pohađaju najviši stupanj C1. Radi se dakle o specifičnoj i vrlo obrazovanoj ciljnoj skupini budućih kroatista/slavista.

Postavljeno im je ukupno 13 pitanja.

Među ostalim, u anketi su se su ispitivale asocijacije na pojam Hrvatska i Hrvati i stereotipi o Hrvatima među stranim studentima. Tako im je u jednom pitanju bilo ponuđeno 50 pojmova. Od studenata se tražilo da označe pojmove koje dovode u vezu s Hrvatskom te da rangiraju 10 pojmova koje najuže vezuju uz Hrvatsku. Isto tako trebali su označiti osobe za koje su čuli između 40 imena među kojima je bilo znamenitih Hrvata, političara, povijesnih ličnosti, sportaša i estradnih umjetnika.

U drugom dijelu ankete bilo im je ponuđeno 16 brendova i 20 lokaliteta s područja Hrvatske. Od ispitanika se ponovno tražilo da označe pojmove koji su im poznati.

Rezultati ankete pokazuju da su asocijacije i na Hrvatsku i na Hrvate uglavnom pozitivne i vezane uz turizam. Najčešće su se pojavljivale sljedeće asocijacije: *more, otoci, plaža, sunce, lijepa zemlja, lijepi gradovi, godišnji odmor, vino* i sl. Asocijacije vezane uz ljude bile su sljedeće: *simpatični, nasmiješeni, gostoljubivi, vole konzumirati alkohol i pušiti*.

Stereotipi o Hrvatima uglavnom se ne vezuju isključivo uz Hrvatsku i Hrvate, nego se radi o stereotipima svojstvenim europskom Jugu i južnjacima (*temperamentni, impulzivni, otvoreni, glasni, lijeni* itd.)

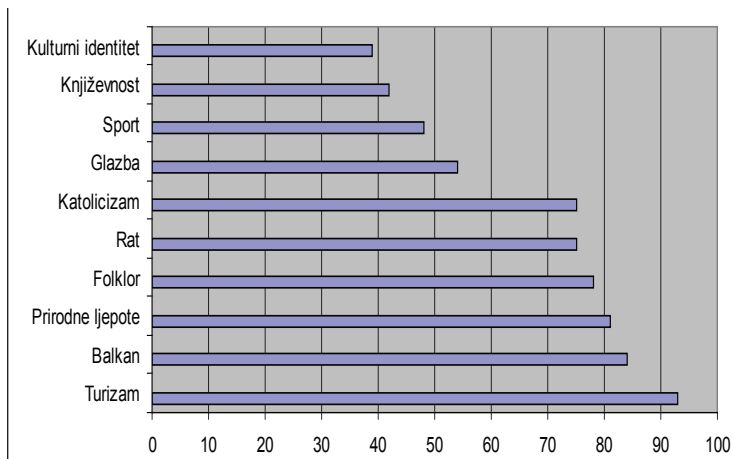
Postoji također i negativan stereotip o Hrvatima kao *nacionalistima*.

Drugi dio ankete, u kojem su ispitanici trebali zaokružiti 10 pojmova vezanih uz Hrvatsku, 10 osoba koje su im poznate te hrvatske brendove i lokalitete pokazao je sljedeće rezultate (Tablice 1-4).

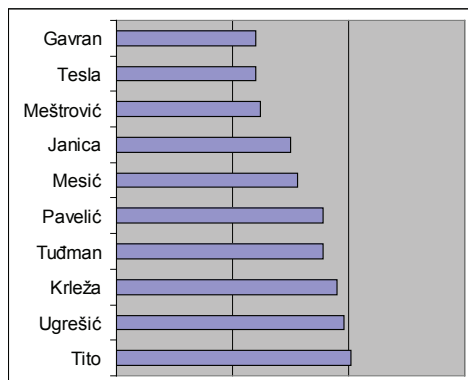
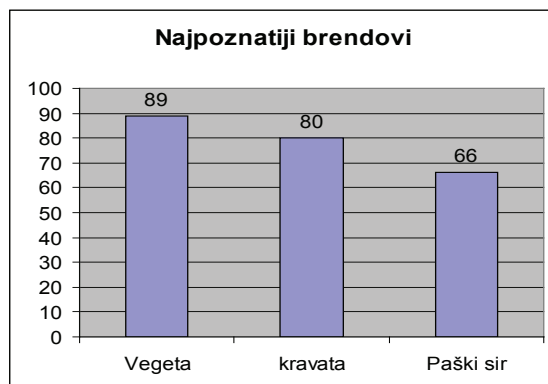
⁷ Autorice ankete su Ana Čavar, asistentica s Katedre za metodiku Odsjeka za kroatistiku i Dinka Pasini, viša lektorica na programu *Croaticum*, autorica članka.

Tablica 1

10 NAJČEŠĆIH KULTURNIH STEREOTIPA O HRVATSKOJ

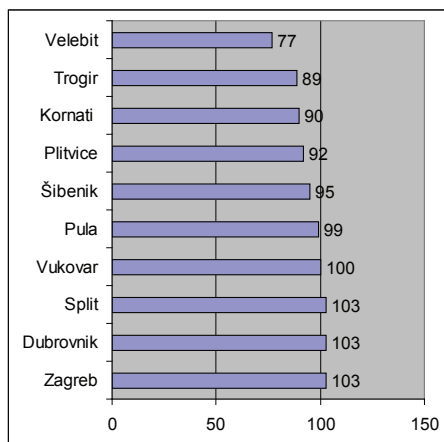
Tablica 2

10 NAJPOZNATIJIH HRVATA

Tablica 3

Tablica 4

10 NAJPOZNATIJIH TURISTIČKIH DESTINACIJA

Tablica broj 1 pokazuje da se Hrvatska percipira kao turistička zemlja na Balkanu koja se, osim uz prirodne ljepote veže uz folklor i narodnu glazbu. Isto tako, postoje svježija sjećanja na rat u Hrvatskoj. Dosta prepoznatljivo obilježje jest katolicizam, zatim slijedi sport, a tek na predzadnjemu mjestu je književnost. Na zadnjem je mjestu kulturni identitet.

Tablica broj 2 pokazuje da je Tito (predsjednik bivše Jugoslavije koji je umro 1980.) još uvijek (i nakon 30 godina!) najpoznatija osoba iz ovoga područja, zatim slijede književnici (Dubravka Ugrešić koja ne živi u Hrvatskoj) i Miroslav Krleža, čija imena nose ideološku konotaciju. Nakon toga slijede političari Tuđman, Pavelić, Mesić (redoslijed upućuje na stereotipiziranu percepciju suvremene hrvatske povijesti), potom slijedi sportašica Janica Kostelić, kipar Ivan Meštrović, znanstvenik i izumitelj Nikola Tesla i na desetom je mjestu suvremeni književnik Miro Gavran.

Tablica broj 3 pokazuje da su najpoznatiji brandovi *Vegeta*, *kravata* i *Paški sir*.

Tablica broj 4 pokazuje deset najpoznatijih destinacija koje su odreda poznate turističke destinacije i nacionalni parkovi.

Ukupni rezultati ankete pokazuju da je Hrvatska za poljske studente, u prvome redu, turistička zemlja autentične prirodne ljepote, a tek onda i zemlja kulturnih sadržaja što je važno za stjecanje kulturološke kompetencije, a zatim, u što skorijoj budućnosti, i one interkulturalne.

Zaključak

Učenje hrvatskoga jezika je učenje kulture na svim razinama jezične kompetencije pa lektori koji poučavaju hrvatski jezik u inozemstvu moraju raspolagati ne samo jezičnom nego i prikladnom kulturološkom kompetencijom jer samo na taj način mogu promovirati hrvatsku kulturu u svijetu.

Usvajanjem jezika usvajaju se istodobno hrvatski kulturni obrasci pa tako i kulturni stereotipi kao svojevrsni ključevi za njihovo dekodiranje. Zbog nepostojanja koncepcije planskog i sustavnog poučavanja hrvatske kulture u sklopu nastave hrvatskoga jezika u inozemstvu, kulturološka kompetencija korisnika programa hrvatskoga jezika u svijetu često ne prati jezičnu kompetenciju. Naime moglo bi se očekivati da na visokom stupnju jezične kompetencije studenti suvereno vladaju znanjem o hrvatskoj kulturi ili, drugim riječima, da su ovladali interkulturalnim vještinama koje im omogućuju duboko razumijevanje hrvatske kulture i njezino stavljanje u odnos s drugim kulturama.

Međutim prisutnost stereotipa i učestalost njihova pojavljivanja u svakodnevnoj uporabi, pa tako i u nastavnoj praksi na sveučilištima, dokaz je da visok stupanj jezične kompetencije u praktičnoj uporabi, a time i razumijevanja, ne podrazumijeva nužno i visok stupanj kulturološke kompetencije. Naprotiv, iskustvo poučavanja hrvatskoga jezika kao stranoga i empirijsko istraživanje provedeno među poljskim studentima kroatistike pokazuje da su predodžbe i stavovi korisnika i na visokim stupnjevima jezične kompetencije obilježeni stereotipima o Hrvatima i Hrvatskoj. U tom smislu posebnu pozornost u programima hrvatskoga jezika u inozemstvu treba posvetiti osmišljenom, sustavnom i pomnom uključivanju hrvatske kulture u nastavu jezika s posebnim naglaskom na poučavanju hrvatske povijesti u njezinu kontinuitetu (Skoko, 2004).

U široj perspektivi, kulturni će potencijal hrvatskoga jezika s osmišljenim kulturnim identitetom sačuvati hrvatski kao *mali jezik* u višejezičnoj i multikulturalnoj zajednici europskih jezika.

Literatura

- Bilić-Štefan, Milica** (2006). 'Uključivanje interkulturalne komunikacijske kompetencije u poučavanje stranih jezika'. U: *Odgojne znanosti*, Vol.8 No.1(11). Zagreb, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (str. 279 – 288).
- Bilić-Štefan, Milica** (2008). 'Interkulturalna komunikacijska kompetencija u udžbenicima za engleski jezik u osnovnoj školi'. U: *Odgojne znanosti*, Vol 10 No.1(15). Zagreb, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (str. 231-240).
- Bugarski, Ranko** (2005). *Jezik i kultura*, Beograd: Čigoja štampa.
- Derk, Denis** (2009). 'Hoće li Hrvatska u EU sa srpskim jezikom?' U: *Hrvatsko slovo*, 23. svibnja 2009. Zagreb, Hrvatska kulturna zaklada (str. 44).
- Fantini, Alvino E.** (2001). Exploring Intercultural Competence: A Construct Proposal. NCOLCTL *Fourth Annual Conference*.
- Filipan-Žignić, Blaženka** (2005). 'Interkulturalni koncept kao *conditio sine qua non* suvremene nastave stranih jezika'. U: *Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu*, Vol. 7, br. 1. Zagreb, Učiteljski fakultet u Zagrebu (str. 121-132).
- Grčević, Mario** (2009). 'Hrvatska ne smije pristati na bošnjačko-hrvatsko-srpski jezik u EU'. U: *Hrvatsko slovo*, 29. svibnja 2009.. Zagreb, Hrvatska kulturna zaklada (str. 26).
- Hagège, Claude** (2005). *Zaustaviti izumiranje jezika*. I. Franić (prev.). Zagreb: Disput.
- Kalogjera, Damir** (1991). 'Kultura i primijenjena lingvistika'. U: Zbornik društva za primijenjenu lingvistiku. *Prožimanje kultura i jezika*. Zagreb, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku (str. 7-13).

- Katunarić, Vjeran** (1996). 'Tri lica kulture'. U: *Društvena istraživanja*, god. 5, br. 25-26. Zagreb, Institut *Ivo Pilar* (str. 831-858).
- Kramsch, Claire** (1993). *Context and Culture in Language Teaching*. London-New York: Oxford.
- Legac, Vladimir** (2005). 'Klišej i interkulturalnost u ranom učenju stranih jezika'. U: Zbornik Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku. *Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike*. Zagreb, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku (str. 429- 435).
- Oraić Tolić, Dubravka** (2006). *Kulturni stereotipi*. Zagreb: FF press.
- Pasini, Dinka** (2008). 'Lektorati hrvatskoga jezika na visokoškolskim ustanovama u inozemstvu'. U: *Croatian Studies Review*, Sydney-Split-Waterloo-Zagreb 5. Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet (str.140-147).
- Puzić, Saša** (2007). 'Interkulturalno obrazovanje u europskom kontekstu'. U: *Metodika* 15, Vol. 8, br. 2. Zagreb, Učiteljska akademija Sveučilišta u Zagrebu (str. 373-389).
- Šenjug, Ana** (2008). 'Stav učenika viših razreda osnovne škole prema Nijemcima'. U: *Metodika* 17, Vol. 9, br 2. Zagreb, Učiteljska akademija Sveučilišta u Zagrebu (str. 310-317).
- Skoko, Božo** (2004). *Hrvatska (identitet, image, promocija)*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vrhovac, Yvonne** (1991). 'Prožimanje kultura i učenje jezika'. U: Zbornik društva za primijenjenu lingvistiku. *Prožimanje kultura i jezika*. Zagreb, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku (str. 35-38).
- Zajednički europski referentni okvir za jezike** (2005). Zagreb: Školska knjiga.
- Žanić, Ivo** (2007). *Hrvatski na uvjetnoj slobodi*. Zagreb: Fakultet politički znanosti.

Culture in lecturing of Croatian as a foreign language

Summary

The Croatian language, although a so called small language, contains a huge cultural potential. It means that there is a possibility for opening towards other cultures and indirectly towards world languages.

In other words, a language as a closed and static system of grammatical structures with its cultural inheritance becomes an open dynamic system orientated towards the world knowledge market.

Culture as such in fact contains and transfers cultural values of a language, in this case Croatian language, and builds its cultural identity.

This idea inspired the teaching of foreign languages and this article Croatian as a second and foreign language as well.

Today, when philology studies grow into cultural studies, the culture lecturing deserves a special importance as a part of teaching Croatian as a foreign language. In teaching Croatian language, the lecturers present and the users of programs on universities abroad get the patterns of Croatian culture and the picture of Croats and Croatia.

Good knowledge of culture in the main condition for outgrowing cultural stereotypes and fulfills the main goal in modern foreign language teaching methodic – interculturality.

Empiric research done on the universities abroad shows that cultural competence of program users (croatics and slavistics students) does not follow their language competence, but it is minor to it. By questioning the sample of hundred students, who are, according to their knowledge on the highest level of language competence (C1 according to the Common European Referent Framework for Languages), we got the results which show that their knowledge of Croatian culture is an adequate and it is based on cultural stereotypes of Croats and Croatia.

Foreign students who are studying Croatian language at the universities abroad have the perception of Croatia as a small tourist country on the mountains of Balkans (i.e. primitive, with no culture). For them it is a country of natural beauties, folklore and folk music, where there was a war, catholic country, the country of successful sportsmen, divided between nationalism and Yugoslavian nostalgia. The Croatian cultural identity is not recognizable.

There are many reasons for this situation in practice, but only a few of them define the nonexistence of unambiguous definition of culture, moving the borders between so called elite and popular culture, the complexity of Croatian cultural identity, not adequate competence of the lecturers teaching Croatian culture abroad, nonexistence of systematical methodic of Croatian as a foreign and second language, the diversity of functioning of high school institutions abroad, the teaching of wider philological slavistics programs so called Bosnian-Croatian-Serbian, insufficient number of lexicons and manuals on Croatian culture abroad etc.

To improve this situation into raise level of cultural competence on the level of language competence, the programs of Croatian language abroad should be dedicated to the enclosure of the Croatian culture in the teaching of Croatian language from the very beginning with the special accent on the Croatian history in its continuity. Only such programs of Croatian language which contain a clear concept of Croatian culture and which are performed by lecturers with an adequate cultural competence are the guarantee for the conserving of Croatian language and its way to interculturality in multilingual and multicultural community of European languages.

Key words: *teaching Croatian as a foreign and second language, culture in the lecturing of Croatian as a foreign language, Croatian language and culture study sections abroad, cultural stereotypes, interculturality, cultural stereotypes, cultural competences, the promotion of Croatian cultural identity on the universities abroad.*